

“We zitten vol ambitie”, zegt de wethouder. “Maar ja... die netcongestie bepaalt het tempo waarop we onze gemeente van duurzame energie kunnen voorzien”. Het is een lastig gesprek want de sympathieke wethouder en ambtenaar kijken je wat hulpeloos aan. Zij kunnen er ook weinig aan doen dat het verouderde elektriciteitsnet de verduurzaming niet aan kan. “We hebben goed contact met de netbeheerder en gebruiken alle ruimte die er is”. Daar sta je met de Toekomstmeter in de hand. Leuke lijst van vragen, maar voor het versneld van het (aard)gas af gaan, vergroten productiecapaciteit duurzame energie en – uiteindelijk en concreet – het stevig verlagen van de CO₂-emissies heeft de gemeente nu eenmaal te maken met de harde realiteit. De netbeheerder is aanzet en de gemeente moet wachten tot er ruimte is. En de netbeheerder dan? Die zegt zo hard mogelijk eraan te trekken. Er worden miljarden geïnvesteerd, vergunning-trajecten worden verkort, personeel wordt opgeleid.

Een grond van waarheid, voorspelbare uitdaging

“Tsja, hoe heb je als gemeente er dan voor gezorgd dat de opwekcapaciteit van zon en wind op je grond en in je regio elkaar mooi aanvullen?” De hulpeloze wethouder kijkt je wat zorgelijk aan. “En hoe heb je als gemeente ingezet voor kleinere warmtenetten in collectief bezit, gebruik makend van lage- of middentemperatuur?” De ambtenaar schuift wat met papieren. “En waar is je visiedocument en je plan van aanpak waarin je netcongestie in al haar aspecten analyseerde en je rol als gemeente en die van alle andere partijen in kaart bracht?”

Netcongestie is geen verzinsel. De werkelijkheid is dat we steeds meer duurzame elektriciteit naar de regio willen. Als we wijken van het aardgas halen moeten daar alternatieve warmtebronnen voor beschikbaar komen. En veel van die warmtebronnen, zoals warmtepompen, gebruiken elektriciteit. En natuurlijk worden auto's vaak opgeladen als mensen thuis komen... en tegelijk wordt de elektrische kookplaat aangezet. Als het vroeg donker en koud is gaat de warmtepomp draaien en de verlichting aan... dat moet het elektriciteitsnet wel aan kunnen!

Maar netcongestie is geen verrassing. Bij het schrijven van de regionale energiestrategie (waar gemeenten in de regio o.a. hun bod hebben gedaan op de hoeveelheid duurzame energie die ze gaan produceren) dachten de netbeheerders mee. Heel vaak werd advies gegeven om zowel zonneparken als windparken aan te leggen. Liefst nog in een gecombineerde opzet waarbij sprake is van maar een aansluiting. Want in de winter waait het meer en in de zomer schijnt er meer zon. Wind en zon vullen elkaar mooi aan! Veel bestuurders luisterden liever niet naar die boodschap. Het vereist vaak dappere bestuurders om windparken te bouwen.

Geen gordiaanse knoop, wel een stappenplan

Netcongestie is complex. Een lastig te ontwarren knoop. Maar het is geen gordiaanse knoop die je door moet hakken. Stop energie in het ontwarren (een goed visiedocument moet dat doen) en dan kom je erachter hoe lang die draden (verbindingen) zijn en kan je naar het begin van je probleem op zoek. Want zo ontwar je lastige knopen. Goed kijken, op zoek naar het begin van de draad (of een van de draden) om voorzichtig de deelknopen te ontwarren. Doe je dat dan komt al snel een belangrijke draad naar boven. Want wie heeft eigenlijk regie over dit probleem? Wie zorgt ervoor

dat alle betrokken partijen bij elkaar komen, een goede analyse maakt van uitdagingen en oplossingen en wie bewaakt de voortgang in het verder ontwarren van dit complex?

“Wij zijn als gemeente toch afhankelijk van de ruimte die de netbeheerder ons biedt” verontschuldigt de wethouder zich. “Als er geen ruimte op het net is, dan houdt het op”, vult de ambtenaar aan. Je kan op dat moment de onmacht voelen en accepteren. Maar de vraag naar die belangrijkste draad gaat over regie. “Heeft u een stappenplan lokale energiesystemen?”, vraag je. Als je vragend wordt aangekeken verwijst je naar de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RvO) die in oktober 2023 een opzet van een dergelijk [stappenplan voor gemeenten](#) heeft geschreven.

Samenwerking, systeemontwerp, keuzen voor een passende organisatievorm (waarin de regierol van de gemeente helder wordt) en een investeringsplan horen bij de uitwerking van dit stappenplan. De cruciale vraag is of de gemeente bereid is de regie te pakken.

De toekomstmeter en netcongestie

In de Toekomstmeter (link) staan vragen over maatregelen die ervoor zorgen dat netcongestie minder problematisch wordt. Dus als de wethouder het onderwerp aan draagt als belangrijke obstakel, kan het heel handig zijn juist die vragen even accent te geven.

- Bijvoorbeeld de vragen over ons eigen energiesysteem (vraag 3). Daarin wordt gewezen op de hele analyse van het energiesysteem en daar hoort netcongestie ook bij. Tegelijk wordt gewezen op de rol van energiecoöperaties en lokaal eigendom, waarmee zowel grootschalige opwekking met zon als met wind (liefst in combinatie) rendement en draagvlak kan krijgen.
- Maar ook de vragen over energie in de gebouwde omgeving (vraag 5). Daarin wordt gewezen op bijvoorbeeld grootschalige besparing (zuinige woningen ontlasten ook het elektriciteitsnet), lokale warmtenetten en collectieve verduurzaming. Want ook warmteopslag en buffering in de wijk zal deel van de oplossing moeten zijn.
- En uiteraard gaan de vragen over mobiliteit (vraag 8) ook over netcongestie. Want de gemeente heeft een rol om alternatieven voor de elektrische auto te stimuleren, zoals prioriteit voor voetganger, fiets en openbaar vervoer en deelmobiliteit. Ruimtelijke ordening is een belangrijk instrument om de noodzaak van (auto)mobiliteit te beperken.

Een goed gesprek

Het gesprek zorgt voor beweging. Netcongestie zet je niet klem. Het is juist een stimulans om regie te pakken en de complexiteit te ontleden naar heldere keuzen. Gelukkig zijn er goede handreikingen, zoals die van de [Rijksdienst voor Ondernemend Nederland](#) en stevige visiestukken, zoals die van [EnergieSamen Rivierenland](#) en [EnergieSamen landelijk](#).

Dappere bestuurders hebben dus wat te kiezen, zoals de vragenlijst van de Toekomstmeter ook helder illustreert.